

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλίππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

ΕΝ ΤΗ ΗΜΕΔΑΠΗ

συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτὰ

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κης, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ

συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτὰ

φρ. χρ. 7.

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγροσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἄριθ. 20.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Μαρτίου 1898.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Στάσις ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν κατηγορῶν τῆς λογοκλοπίας. — Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας καὶ ὁ μοναχὸς Κουτσαβράμιος ἐκ Ζυγοβιτίου. — Διὰ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας. —

ΣΤΑΣΙΣ ΕΝ Τῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῷ

ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΩΝ ΤΗΣ ΛΟΓΟΚΛΟΠΙΑΣ

Ἡ ἐκπαίδευσις δὲν δύναται νὰ μένη ἀ-
διάφορος πρὸς τὰ τελούμενα ἐν τῷ ἔθνικῷ
ἡμῶν Πανεπιστημίῳ. Ἡ τοῦ ἔθνους ἐκπαί-
δευσις σύμπασα ἐκείθεν λαμβάνει τὴν ἀρχὴν
τῆς καὶ ἀποβαίνει καλὴ ἢ κακὴ ἀναλόγως
τῆς καλῆς ἢ κακῆς καταστάσεως τοῦ ἡμε-
τέρου Πανεπιστημίου. Καὶ αὐτὴ ἡ δημοτικὴ
ἐκπαίδευσις, ἥτις φαίνεται ἀμέσως ἀπορρέ-
ουσα ἐκ τῶν Διδασκαλείων, ἔχει τὰς πρώτας
αὐτῆς ρίζας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ· διότι σύμ-
παν τὸ προσωπικὸν τῶν Διδασκαλείων, καὶ
ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ καθηγηταὶ αὐτῶν, ἐν
τῷ Πανεπιστημίῳ λαμβάνουσι τὴν παιδευ-
σίν των. Ἡ δὲ ἀντίστροφος πορεία ἢ ἐκ
τῶν δημοτικῶν σχολείων πρὸς τὸ Πανεπι-
στήμιον βαίνουσα χαρακτηρίζει ἐτι μᾶλλον
τὸν στενὸν σύνδεσμον, ὅστις ὑπάρχει με-
ταξὺ δημοτικῆς καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως.
Οἱ νῦν σπουδάζοντες ἐν τῷ Πανεπιστη-
μίῳ φοιτῆται τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν διε-
τέλεσαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὄντες μαθηταὶ τῶν
δημοτικῶν σχολείων καὶ ἐν τοῖς σχολείοις
τούτοις ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τῆς παιδεύσεώς
των, ἐν αὐτοῖς ἐξηγέρθη τὸ πρῶτον ὁ νοῦς
αὐτῶν εἰς παρατήρησιν τῶν πραγμάτων,
ἥτις δύναται νὰ καταλήξῃ ἐν τῷ Πανεπι-
στημίῳ εἰς ἀνακαλύψεις μεγάλας ἐπιστημο-
νικὰς, ἐν αὐτοῖς ἐξηγέρθη τὸ πρῶτον ἢ

ἠθικὴ ἐπιδοκιμασία πράξεων καλῶν ἢ ἡ
ἀποδοκιμασία πράξεων κακῶν, ἥτις δύνα-
ται νὰ καταλήξῃ ἐν τῇ ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ εἰς
ἠρωϊσμόν πρὸς ἐπικράτησιν τῆς ἀρετῆς ἐν
τῷ βίῳ, πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐν αὐτῷ
κακίας. Οὕτω φαίνεται ἡ παιδεύσις ἡμῶν
ὄλη ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι τοῦ τε-
λευταίου δημοτικοῦ σχολείου καὶ τὰνάπα-
λιν ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τοῦ
Πανεπιστημίου ἀλληλουχομένη καὶ ἀλλη-
λεπιδρώσα. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς δὲν δυνά-
μεθα νὰ μένωμεν ἀδιάφοροι θεαταὶ τῆς κα-
ταστάσεως τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου,
μάλιστα δὲ τῆς ἀνωμαλίας, ἥτις ἐπικρατεῖ
ἀπὸ τινος χρόνου ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ.
Εἰ καὶ εἴμεθα ἐχθροὶ τῶν στάσεων, διότι αὐ-
ταὶ φέρουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς τῶν νό-
μων καὶ διακινδυνεύουσι τὴν ὑπαρξίν τῆς
πολιτείας, ἐν τούτοις δὲν βλέπομεν τί ἐν τῇ
προκειμένῃ περιπτώσει ἄλλο ἠδύναντο νὰ
πράξωσιν οἱ φοιτῆται τῆς φιλοσοφικῆς scho-
λῆς διὰ τὴν ἀπόλυσιν προσφιλεστάτου δι-
δασκάλου τῆς κατ' ἐξοχὴν ἰδεώδους ἐπι-
στήμης τοῦ καλοῦ, γενομένην ὑπὸ τοῦ
ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας οὐκ ἴσως πρὸς τὸ συμ-
φέρον τῶν φοιτητῶν, οὐδὲ πρὸς τὸ συμφέ-
ρον τῆς ἐπιστήμης, ὡς ὅλος ὁ κόσμος γινώ-
σκει καὶ ἀπεφάνθη, ἀλλὰ διὰ νὰ εὐχαριστη-
θῶσι δυστυχῶς φίλοι τινὲς τοῦ ὑπουργοῦ, οἱ
περιλάλητοι πλέον καταστάντες «εἰδότες»
οἵτινες εἶναι τρεῖς ἢ τέσσαρες γνωστοὶ κα-
θηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου συνάδελφοι τοῦ
κ. Οἰκονόμου δεινῶς ἐλεγχθέντες ὑπ' αὐτοῦ
ὡς μὴ «εἰδότες», εἰς τμηματάρχης τοῦ
ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ αὐτὸς σφόδρα

ἀμαρτωλὸς καὶ εἰς καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου, οὐ πρέπει νὰ γίνῃ μγεία, διότι τὸν Δαμοκλέα τὸν ἀπειλούμενον ὑπὸ τῆς σπάθης τοῦ τυράννου παρέστησεν ἡμῖν ὡς τυράννον ἀπειλοῦντα ἐναντίον τῆς ἱστορίας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ «εἰδότες», εἰς οὓς ἐστηρίχθη ὁ προσωρινὸς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας πρὸς ἀπόλυσιν τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἰς οὓς τὸ πολὺ δυνάμεθα νὰ προσαριθμήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, ἐὰν κατόπιν τῶν διαδραματισθέντων μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐξακολουθῆ νὰ ἔχη τὴν γνώμην ὅτι δὲν παρεπλάνησαν αὐτὸν οἱ «εἰδότες». Διὰ τῆς πράξεως δὲ ταύτης ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐτέθη ἐκτὸς τῶν νόμων καὶ ἔδωκεν αὐτὸς πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς στάσεως. Διότι τί λέγουσιν οἱ νόμοι σχετικῶς πρὸς τὸ προκείμενον; Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου διορίζονται τῇ ὑποδείξει τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἀποφαινομένης ἐν συνεδρίᾳ κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν περὶ τοῦ τίς τῶν ὑποψηφίων εἶναι ἰκανώτερος, ὥστε κατὰ τὸν νόμον εἰδυῖα εἶναι μόνον ἡ πλειονοψηφία τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς καὶ δυνάμει τοιαύτης ἀποφάσεως ἐγένετο ὁ κ. Ἀντ. Οἰκονόμου καθηγητῆς λαβὼν ψήφους 11, ἐν ᾧ ὁ ἀντίπαλός του ἔλαβε ψήφους μόνον 6. Ἄλλ' ὅταν μετὰ 7 ἢ 8 ἔτη ἔρχεται ἄλλος ὑπουργὸς καὶ λέγῃ ὅτι ὁ καθηγητῆς κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδόντων δὲν εἶναι ἰκανὸς καὶ προβαίνει τάχιστα εἰς τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ, τότε τοῦτο τί ἄλλο εἶναι ἢ καταπάτησις τῶν νόμων καὶ δίκαιον εἶχον κατὰ τῆς στάσεως ταύτης νὰ ἐξεγερθῶσι καὶ οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου πάντες ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως καὶ οἱ καθηγηταὶ πάντες ἐκτὸς «τῶν εἰδόντων» νὰ διαμαρτυρηθῶσι διὰ τὴν ἀθέτησιν τοῦ Πανεπιστημιακοῦ νόμου. Ὅτι δὲ ἡ πράξις αὕτη τοῦ ὑπουργοῦ ὑπῆρξεν ἔκνομος καὶ καθ' ὅλα ἀτυχῆς, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἔγραψαν κατ' αὐτῆς ἐντόνως πάντα σχεδὸν τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα ἀνεξαρτήτως πάσης πολιτικῆς ἀποχρώσεως οἷον ἡ Πρωΐα, ἡ Ἐπιθεώρησις, οἱ Καιροί, ἡ Πόλις, ἡ Παλιγγενεσία, ἡ Ἡμέρα, τὸ Ἄστυ, ἡ Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων, ἡ Σφαιρα καὶ ἄλλαι. Ἄν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ οἱ καθηγηταὶ τῶν ἄλλων σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλοι ἀνώτατοι ὑπάλληλοι ἀναφανδὸν κατέκριναν τὴν παῦσιν γενομένην μάλιστα ὡς ἐγένετο, τότε νομίζομεν ὅτι ἡ φράσις τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τοῦ ὑπουργοῦ «κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδόντων» πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ δι'

ἄλλης φράσεως ἐγγυτάτης εἰς τὴν ἀλήθειαν, «κατὰ τὴν γνώμην τῶν μὴ εἰδόντων» ὁ κ. Α. Οἰκονόμου οὐδὲν ἐφόδιον φέροι γνώσεως θεωρητικῆς ἢ ἐμπειρίας τῆς ἀρχαιολογίας καὶ διὰ τοῦτο ἀπελύθη ἐκ τῆς θέσεώς του.

Τοιοῦτοι ἀποδειχθέντες οἱ εἰδότες τρῦ ὑπουργεῖου τῆς Παιδείας κατέστησαν ἐπιβόητοι καὶ ἕκαστος ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸ ὄνομα ἐκάστου αὐτῶν. Λυπούμεθα ὅτι μεταξὺ τῶν εἰδόντων τούτων φέρεται καὶ ὁ κ. Ἰω. Πανταζίδης καθηγητῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἡμεῖς ἐπεθυμοῦμεν, καθηγητῆς τῆς ἡλικίας μάλιστα τοῦ κ. Πανταζίδου καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως (γνωστὸν ὅτι ὁ κ. Πανταζίδης εἶναι καὶ διδάσκαλος τῶν βασιλοπαιδῶν), νὰ ἔμενεν ἀππλάγαμένος τῶν κομματικῶν ἐξάψεων καὶ παθῶν καὶ νὰ ἐχρησιμοποιοῖ τὴν θέσιν του πρὸς τὸ καλόν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ κακόν τοῦ ἔθνους. Ἐν Ἑλλάδι νομίζομεν ὅτι ἀρκούντως ἐτιμῆθη διὰ τίτλων καὶ ἀξιομάτων, ἐν ᾧ ἄλλοι πολὺ ἰκανώτεροι τοῦ κ. Πανταζίδου δὲν ἔχουσι οὐδὲ μίαν κἂν ἀπλῆν θέσιν, ἐξ ἧς νὰ δύνανται νὰ ὠφελῶσι τὴν πατρίδα τῶν. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι πράγμα ἀπλουστάτης συνέσεως οἱ κατέχοντες τὰ πάντα καὶ ἀπολαύοντες τῶν πάντων, ἴσως κατ' ἀξίαν ἴσως δὲ καὶ παρ' ἀξίαν, νὰ εἶναι καὶ μετριοπαθέστεροι. Ἄλλοι ἄνθρωποι ἄς ἀνῆγον τὴν μετάφρασιν ὀλίγων σελίδων ἐκ Γερμανικοῦ κλασικοῦ ἔργου καὶ τὴν παράλειψιν τὴν τυχαίαν ἢ καὶ τὴν σκόπιμον τῆς παραπομπῆς εἰς τὴν τάξιν τῶν δεινῶν ἐγκλημάτων καὶ ἄς ἀπήτουν νὰ ἐπιβάλλωσι βαρυτάτην τιμωρίαν εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα, ὁ κ. Πανταζίδης ὅμως σωφρονέστερον τῶν ἄλλων πολιτευόμενος ὠφείλε νὰ μὴ συμφωνήσῃ πάντως τούτοις λέγων ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν ὅτι ἔργον τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῷ ἡμετέρῳ καὶ τοῖς ξένοις δὲν εἶναι ἡ ἀνακάλυψις νέων γνώσεων μέχρι τοῦδε ἀγνωστων, ἀλλ' ἡ διδασκαλία μάλιστα ἡ σαφῆς καὶ σοφῆ τῶν ἤδη ἐξευρημένων. Οἱ Κολόμβοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἶναι σπάνιοι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ εἴπῃ ὅτι δι' ἐλπίσιν τοιούτων πνευμάτων πρέπει νὰ ἀργῶσιν τὰ ἰδρύματα τῆς ἐπιστήμης.

Παρὰ Γερμανοῖς ποσάκι δὲν εἶδομεν ὀλοκλήρους σελίδας καταχωριζόμενας ἐν συγγραμμάσι σπουδαίων ἐπιστημῶν εἰλημμένας αὐτολεξεῖ ἐκ συγγραμμάτων ὁμογλωσσῶν συγγραφέων, χωρὶς νὰ γίνεται παραπομπὴ μνδεμία. Ὁ Drbal, γυμνασιάρχης ἐν Αὐστρίᾳ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ του ὅλον τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν συναισθημάτων ἔχει παραλά-

βη ἐκ τῆς μονογραφίας τοῦ Nahlowsky σχεδὸν αὐτολεξεῖ, χωρὶς νὰ ποιῆται τούτου μγείαν, ὁ Kehr σελίδας πολλάκις ἐν τῇ παιδαγωγικῇ του ἔχει παραλάβῃ ἐκ τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ Kellner, χωρὶς νὰ παραπέμπῃ εἰς αὐτάς, ὁ K. Schmidt ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παιδαγωγίας του ἔχει καταχωρίσῃ ἐκ μονογραφῶν ὀλοκλήρα μέρη αὐτολεξεῖ, χωρὶς νὰ παραπέμπῃ εἰς αὐτάς. Ἄλλ' εἰς οὐδενὸς τῶν νοῦν ἐπῆλθε νὰ ἀμφισβητήσῃ τῶν ἀνδρῶν τούτων τὴν ἀξίαν ἢ τὴν ἀρετὴν.

Μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ κ. Ἀντωνίου Οἰκονόμου ἐπικρατεῖ σύγχυσις μεγάλη καὶ παρὰ τοῖς φίλοις αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς. Ἐν τῷ πολυκρότῳ βιβλίῳ τῷ καλουμένῳ «Δύο ἀρχαιολογικαὶ διατριβαὶ» εὐρίσκεται μία μὲν διατριβὴ περὶ τῆς τέχνης τοῦ Μύρωνος, ἕτερα δὲ γερμανιστὶ γεγραμμένη «die Euripideische Antigone» ἀμφότερα ἔργα πρωτότυπα δηλοῦντα εἰδικὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας ἀξίας οὐ τῆς τυχοῦσης. Καὶ ἂν μὲν αἱ διατριβαὶ αὗται ἐξεδίδοντο περιοριζόμεναι εἰς τὸ κύριον αὐτῶν θέμα, ὡς ὠφείλε ὁ κ. Οἰκονόμου νὰ πράξῃ, οὐδὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ μεμπτόν. Ἄλλ' ὁ κ. Οἰκ. δὲν ἠξέφρω τί παθὼν προσέθηκεν εἰς τὴν πρώτην του πραγματείαν καὶ μικρὰν εἰσαγωγὴν ἄσχετον πρὸς τὸ θέμα του, ἢν παρέλαβε ἐκ συγγραμματος τοῦ Γερμανοῦ Fr. Jacobs, ἀριστα μεταφράσας αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, χωρὶς νὰ σημειώσῃ παραπομπήν. Καὶ ἡ παράλειψις αὕτη τῆς παραπομπῆς ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν ἐνίων **εἰς ἄκρον τιμῶν ἀνθρώπων**, οἵτινες ἐπὶ ὀλοκλήρον δεκαετίαν πληροῦσι τὸν κόσμον βοῆς καὶ θορύβου ὅτι διὰ τὴν παράλειψιν ταύτην ἐτρόθη τὸ ἔθνος εἰς τὰ καίρια, ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον ἐκκληιδώθη, ὅτι τὰ γράμματα ἐφυγαδέυθησαν, ὅτι ἡ τιμότης ἐξέλιπε, καὶ μόνον οὐ ὅτι ἡ Εὐρώπη σήμερον δὲν διέκοψε μὲ ἡμᾶς τὰς σχέσεις. Τὰ πράγματα αὐτὰ θὰ ἦσαν ἀναμφιδόλως οἰκτιρμοῦ ἀξία, ἂν ἐσχάτως δὲν ἐλάμβανον σοβαρὸν χαρακτῆρα διὰ τῆς πράξεως τοῦ νῦν ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας δώσαντος προσοχὴν εἰς τὰς φωνασκίας καὶ προβάντος εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ κ. Οἰκονόμου.

Διὰ πάντων τούτων, ἃ ἐκθέτομεν, θέλομεν νὰ παραστήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐκπαιδεύσεως» τὰ πράγματα ὡς ἔχουσι, ἐπισκοποῦντες αὐτὰ ἐκ τῆς σκοπιᾶς ἀμερολήπτου παρατηρητοῦ. Εἰς ἡμᾶς, ὁμολογοῦμεν τοῦτο ἀπροκαλύπτως, ἀπήρσεν ἢ παράλειψις τῆς παραπομπῆς εἰς κείμενον Γερμανικὸν καὶ ὀφείλομεν κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον νὰ κατακρίνωμεν τοῦτο,

καθ' ὅσον τὸ κείμενον αὐτὸ ἐλαχίστην σχέσιν ἔχον πρὸς τὸ κύριον ζήτημα ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαττώσεως τῆς ἀξίας τῆς πραγματείας. Ἄλλ' ἂν κατακρίνωμεν τὴν παράλειψιν ταύτην, ἔχομεν ἐξ ἄλλου μέρους πάλιν τὸ καθῆκον νὰ στιγματίσωμεν τὴν ὀμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν τῶν «εἰδόντων», οἵτινες δι' ἀπλοῦν συγγραφικὸν ἀβλέπτημα ἢ ἀμάρτημα μηχανευθέντες τὰ πάντα καὶ πανταχοῦ καταρραδιουργήσαντες κατώρθωσαν νὰ ἀπολύσωσιν ἀριστον καθηγητὴν καὶ νὰ ὠθήσωσι τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἰδίᾳ τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν εἰς διαθήματα ἀνταρτικά, ἃ ἀπὸ μνηδῆς καὶ πλεον ταραττοῦσι τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον. Εἶναι ἄρα γε οἱ εἰδότες ἀππλάγαμένοι τοιούτων ἀμαρτημάτων, δι' ἃ μετὰ περισσῆς τόλμης ἐζήτησαν τὴν ἀπόλυσιν τοῦ κ. Οἰκονόμου; Καὶ ἵνα μερικώτερον καὶ μᾶλλον συγκεκριμένως ὀμιλήσωμεν, εἶναι ὁ κ. Πανταζίδης ἀππλάγαμένος τοιούτων συγγραφικῶν παραπτωμάτων, ὥστε νὰ δύναται καὶ αὐτὸς ἀσκανδαλίστως νὰ βάλῃ τὸν λίθον κατὰ τοῦ ἀπολυθέντος καθηγητοῦ; Δὲν καταφεύγω πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐνοχῆς του εἰς παλαιότερους χρόνους καὶ εἰς ἔργα, περὶ ὧν ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι εἶπον τὴν γνώμην των. ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν νεώτατον ἔργον τοῦ κ. Πανταζίδου τὴν «**Γυμνασιακὴν τοῦ Παιδαγωγικῆν**», ἢν θὰ προσαγάγω μάρτυρα τῆς γνώμης μου ὅτι καὶ ὁ κ. καθηγητῆς περιέπεσεν εἰς ἀμάρτημα, καθ' οὗ δικαιοτάτα ἠδύνατο νὰ ρηθῇ ἢ ρῆσις τοῦ Εὐαγγελίου: «Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;» Ἄνοιγω τὴν παιδαγωγικὴν τοῦ Γερμανοῦ W. Schrader καὶ παρακαλῶ νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ ὁ ἀναγνώστης, ὡς καὶ τὴν παιδαγωγικὴν τοῦ κ. Πανταζίδου καὶ εὐρίσκω ὅτι ἐκ τῶν 6 κεφαλαίων τῆς ὄλης παιδαγωγικῆς τοῦ κ. Πανταζίδου τὸ κεφάλαιον τρίτον περὶ μεθόδου ἀπὸ σελ. 37 μέχρι σελ. 67 ἢτοι 30 ὄλαι σελίδες εἶναι κατὰ λέξιν μετάφρασις ἐκ τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ Schrader, τὸ τέταρτον κεφαλ. «ἀγωγή ἐν τῷ γυμνασίῳ» ἀπὸ 212 μέχρι 257 ὡς καὶ τὸ πέμπτον «ὁ διδάσκαλος» ἀπὸ 265 μέχρι 271 εἶναι κατὰ μέγα μέρος μεταπεφρασμένα καὶ αὐτά, χωρὶς νὰ γίνεται οὐδαμοῦ παραπομπή. Τί λέγω; Τούναντίον ρητῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως ἐν τῷ προλόγῳ τῆς παιδαγωγικῆς γράφει τὰ ἐξῆς ὁ κ. Π. «**Ὅστις ἀναγρῶσῃ τὸ παρὸν πόνημα θέλει βεβαίως παρατηρήσῃ ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλοῦν ἐράνισμα ἐξ ἄλλοτριῶν συγγραμμάτων, ἀλλὰ μακρῶς πε-**

ρας και ιδίας μελέτης τελευταίον ἐπιγέννημα, ἐξ ἧς μάλιστα καὶ τὸ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκῆν μάθημα ἐκρίθη ἀναγκαιότατον. οὐδὲ εἶνε ξηρὸν διδασκτικὸν ἐγχειρίδιον γενικῶς παραδεγεμένων ἀληθειῶν, ἀλλ' ἐκφρασις βαθέως ἐρριζωμένων πεποιθήσεων, ἀντιθέτως πολλὰς πρὸς τὰς κοινὰς ἐπικρατούσας συνηθείας καὶ φέρει διὰ τοῦτο πολλαχοῦ πολεμικὸν ἢ κατηχητικὸν χαρακτήρα». Ἡμεῖς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀναγνώσαντες τὴν παιδαγωγικὴν τοῦ κ. Π. εἶδομεν ὅτι εἶναι ἀπλοῦν ἐράνισμα ἐξ ἄλλοτριῶν συγγραμμάτων κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐν τοῖς οὐσιωδεστάτοις, ἐλυπήθημεν δὲ μόνον ὅτι δὲν ἐγένετο ἐν τάξει ἢ μεταφρασις τοῦ καλλίστου ἔργου τοῦ Schrader, ἀνευ μάλιστα παραλείψεως τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν τοῦ ἔργου, τῶν φιλοσοφικῶν, ἀνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατον νὰ συναποτελεθῇ ἔργον ἐπιστημονικόν. Ἀλλὰ καὶ μὲ ὄλας τὰς παραλείψεις ταύτας καὶ ἀτελείας, μὲ ὄλην μάλιστα τὴν κομπορρημοσύνην τοῦ προλόγου, ὅστις δὲν ἐκφράζει τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐδιστάσαμεν ἐρωτηθέντες νὰ συστήσωμεν τὸ ἔργον τοῦτο πρὸς μελέτην εἰς τοὺς διδασκάλους, ἀπιδόντες δὲ καὶ εἰς τοὺς κόπους τῆς συγγραφῆς ἔργου παρ' ἀνδρός, ὅστις δὲν ἐσπούδασεν εἰδικῶς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην, δὲν ἠθελήσαμεν, πέμπτον ἔτος τοῦτο, νὰ πικράνωμεν αὐτὸν ἢ νὰ

SCHRADER, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

σελ. 274 ε.

Die bisherigen Erwägungen haben wiederholt zu dem Grundsatz geführt, dass der Unterrichtsstoff möglichst beschränkt werden müsse... Derselbe muss ausserdem zweckentsprechend gewählt werden, das heisst der Lehrstoff soll einfach, fest, gesetzmässig und in seiner Entwicklung wohlgegliedert sein.

Der Stoff des Unterrichts soll also zunächst einfach sein: er darf nur dasjenige in unverhülter und klarer Gestalt bieten, was unmittelbar von dem Schüler aufgefasst werden soll. Er darf also weder über das nächstliegende Unterrichtsbedürfnis hinaus gehen, noch durch seine Vielgestaltigkeit den Geist nach verschiedenen Richtungen hin reizen κλπ. κλπ.

SCHRADER, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

σελ. 275.

Der Unterrichtsstoff soll ferner fest stehen. Er darf den Schülern kein schwankendes und unsicheres Bild gewähren, welches die Auffassung verwirrend und die Anschauung doch nicht bleibend bereichern würde. Der Lehrer

μειώσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἐράνισμα ἐκ ξένων συγγραφῶν, ἵνα μὴ μεταχειρισθῶμεν τὴν ἥκιστα διπλωματικὴν φράσιν τοῦ ὑπουργικοῦ ἐγγράφου ὅτι εἶναι «ἐκ σκοτίων διφθερῶν σεσυλημένον». Ἀλλ' ὅταν βλέπωμεν ὅτι οἱ περιπίπτοντες εἰς τοιαῦτα ἀτοπήματα αὐτοὶ ἀποδεικνύονται ἀδυσώπητοι τῶν ἄλλων κατήγοροι ἐν ἀτοπήμασι ἀσυγκρίτως μικροτέροις, τότε καθῆκον ἔχομεν ἀντιρῆσαντες τὴν ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν πύραν τοῦ Αἰσώπου θέσωμεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὰ συνήθως ἐν τῇ ὀπισθεν θήκη τῆς πύρας εὐρισκόμενα ἴδια αὐτῶν ἀμαρτήματα.

Ὁ ἀναγνώστης ἄς εὐαρεστηθῇ ἐνταῦθα νὰ ἀναγνώσῃ μικρὰ δείγματα μεταγλωττίσεως πιστῆς ξένων ἰδεῶν, εἰ καὶ ὁ κ. Πανταζίδης δὲν θέλει νὰ εἶνε οὐδὲ ἀπλᾶ ἐράνισμα, ἀλλὰ τούναντίον μακρᾶς πείρας καὶ σκέψεως ἐπιγεννήματα, χωρὶς νὰ ἀναφέρηται οὐδεμία οὐδαμοῦ παραπομπή. Ἡ ἐμὴ ἐπιθυμία εἶναι νὰ δημοσιευθῶσι πάντα τὰ ἐράνισμα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ γερμανικὸν κείμενον, ἀλλ' ὁ χῶρος τοῦ φύλλου δὲν ἐπιτρέπει δυστυχῶς ἐνταῦθα νὰ δημοσιεύσωμεν δύο ὀλόκληρα βιβλία τοῦ κ. Schrader καὶ τοῦ κ. Πανταζίδου εἰς δύο γλώσσας, ἵνα φανῇ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀλήθεια τῶν ἡμετέρων λόγων.

PANTAZIDOU ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ σελ. 38.

Ἐκ τούτων λοιπὸν εἶναι φανερόν ὅτι ἡ διδακτέα ὕλη ἐκ παντὸς μαθήματος πρέπει ὅσον τὸ δυνατόν σκοπίμως νὰ περιορισθῇ. Γίνεται δὲ σκόπιμος ἡ ἐκλογή, ἐὰν ἡ διδακτέα ὕλη εἶναι 1. ἀπλῆ 2. ἀναμφισβήτητος 3. κανονικὴ καὶ 4. καλῶς καὶ συμμετρῶς διατεταγμένη.

1. Ἡ διδακτέα ὕλη διὰ νὰ εἶναι ἀπλῆ, ἀνάγκη νὰ ἐκλεχθῇ τοιαύτη, ὥστε ἀμέσως νὰ γείνη ὑπὸ τοῦ διδασκομένου καταληπτή. ἀνευ τινὸς κόπου τοῦ πνεύματος, ἀνευ γνώσεων μὴ ὑπαρχουσῶν ἐν αὐτῷ καὶ χωρὶς νὰ ἐρεθισθῇ καὶ ἐξεγερθῇ πολλαχῶς τὸ πνεῦμα, ἵνα καταλάβῃ τὴν προσφερομένην ὕλην κλπ. κλπ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ σελ. 39.

Ἐπειτα ἡ διδακτέα ὕλη πρέπει νὰ εἶναι ἀναμφισβήτητος, βεβαία, διότι πᾶσα ἀμβολία γεννᾷ σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα ἐν τῷ πνεύματι, δυσπιστίαν πρὸς τὸ μάθημα καὶ τὸν διδάσκαλον καὶ ἀνορεξίαν πρὸς τὸ μανθάνειν. Διὸ πᾶς κανὼν καὶ ὀρισμὸς, πᾶσα γνῶσις μεταδιδόμενη πρέπει νὰ εἶναι οὕτω πῶς διατετυπωμένη, ὥστε μίτε ἐκ

darf keine Erklärung, keine Regel geben, welche er später, sei es in der Form oder im Inhalt abändern müsste. etc. etc.

SCHRADER, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

σελ. 276.

Ein verwandter wiewol nicht gleich bedeutender Gesichtspunkt ist drittens, dass der Unterrichtsstoff soviel als möglich gesetzmässig sei: er soll also anfänglich auf die regelmässigen Erscheinungen beschränken, von den unregelmässigen alle diejenigen ausmerzen, welche nicht unbedingt durch die nächste Unterrichtsaufgabe erfordert werden und die Abweichungen soviel als möglich unter durchsichtigen Analogien zusammenfassen. κλπ. κλπ.

Schrader Παιδαγωγική

σελ. 277.

Der Unterrichtsstoff soll endlich in seinem Fortgange volgegliedert sein; er muss also in genauer Stufenfolge und unter Festhaltung des inneren Zusammenhanges erweitert werden. Hierzu genügt aber die äusserliche Fortführung und Aneinanderreihung der verschiedenen Klassenpensa noch nicht, selbst etc. etc.

Οὕτως ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Πανταζίδης ἀντιγράφον τὸν Schrader καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο κεφάλαιον, ὅπερ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ παραθέσωμεν, δὲν νομίζομεν δὲ καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον, τοῦ πράγματος ὄντος προδήλου ὅτι ὁ Schrader χειραγωγεῖ τὸν κ. Πανταζίδην, ὅστις ὅμως παραδόξως, ἐν ᾧ ἀντέχεται στερεῶς τοῦ Schrader, ἐν τούτοις διακηρύττει ὅτι ὁδηγὸν ἔχει τὴν μακρὰν του πείραν! Ἴδε Πανταζίδ. Παιδαγωγ. σελ. γ'. τοῦ προλόγου. Ὁ ἀκριβολόγος ἀναγνώστης ἂν εὐαρεστῆται ἄς ἀναγνώσῃ τὰ κεφάλαια τοῦ Schrader. 1. (Vortrag. 2. Frage, 3. Wiederholung, 4. Häusliche Arbeit, 5. die Anregung und Sammlung des Geistes σελ. 284—311, καὶ τὰ ἀντίστοιχα τούτοις κεφάλαια τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ κ. Πανταζίδου, ἃ ἐπιγράφονται ἀπαράλλακτα ὡς καὶ τὸ πρωτότυπον παραδόσις (Vortrag). 2. Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσις (Frage). 3. Ἐπανάληψις (Wiederholung). 4. Κατ' οἶκον ἐργασίαι (häusliche Arbeit). 5. Προσοχὴ (Sammlung des Geistes) σελ. 45—68. 1).

1) Περὶ παρανοήσεων καὶ πλημμελῶν γνομῶν ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ τοῦ κ. Πανταζίδου καὶ ἄλλοτε ἐκείνομεν λόγον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μέλλομεν πολλὰ νὰ γράψωμεν ἐν τῇ «Ἐκπαιδεύσει».

τῆς προσεχοῦς πείρας νὰ ἀναιρηται μίτε καθ' ἑαυτὴν νὰ περιέχῃ τι τὸ ἀντιφατικὸν ἢ ἀμφίβολον κλπ. κλπ.

PANTAZIDOU ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ σελ. 40.

3. Εἰς τὸ αὐτὸ τείνει καὶ τὸ ἄλλο τῆς ὀρθῆς μεθόδου παράγγελμα, καθ' ὃ ἡ διδακτέα ὕλη πρέπει νὰ εἶναι κανονικὴ. Ἡ ὀρθὴ μέθοδος ὑπαγορεύει νῆ προταχθῶσι μὲν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων τὰ κανονικά, νὰ παραλειφθῶσι δὲ αἱ ἐξαιρέσεις ἐκεῖναι, τῶν ὁποίων ἀμεσος κατὰ τὴν διδασκαλίαν χρῆσις δὲν πρόκειται νὰ γείνη. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἐξαιρέσεις νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τοιαύτας ἀναλογίας, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἀθαιρεσία τις κατὰ τὴν διδασκαλίαν κλπ. κλπ.

Πανταζίδου Παιδαγωγική σελ. 41.

Ἡ ἀπαξ ἐκλεχθεῖσα ὕλη πρέπει νὰ εἶναι καλῶς καὶ συμμετρῶς διατεταγμένη. Τοῦτο σημαίνει πρῶτον μὲν ὅτι ἐκάστη τάξις ὀφείλει νὰ ἔχῃ πρὸς διδασκαλίαν ἐξ ἐκάστου μαθήματος ὀρισμένον ποσὸν γνώσεων, δεύτερον δὲ καὶ τὸ κυριώτερον, ἵνα διατηρηθῇ ἡ ἀναγκαία ἐνότης κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ τινος μαθήματος, αἱ γνώσεις αἱ διδακτέαι ἐν τινι τάξει πρέπει νὰ χρησιμεύσιν ὡς βάσις, ἐφ' ἧς νὰ ἐποικοδομῶνται κλπ. κλπ.

Καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ τοῦ βιβλίου βλέπει τις ὅτι ὁ κ. Πανταζίδης κυριώτατον σκοπὸν προεβάλετο νὰ μεταδώσῃ ἡμῖν κατὰ τὸ πλεῖστον μακρᾶς πείρας καὶ μελέτης ἐπιγεννήματα τοῦ Γερμανοῦ Schrader. Τοῦτο δὲ ὀφείλομεν ἡμεῖς μετ' ἰδιαίτερας εὐγνωμοσύνης νὰ ἀποδεχθῶμεν καὶ νομίζομεν ὅτι τοῦτο ἐξαιρεῖ τὴν σημασίαν τοῦ βιβλίου, ὅπερ θὰ ἦτο ἀριστον ὄντως, ἂν ἀποκλειστικῶς εἶχε τοῦ Schrader ἐν παντὶ ζητήματι παιδαγωγικῷ γνώμας. Ἡ ἐκ τῆς πείρας διδασκαλία ἐν τοῖς παιδαγωγικοῖς ζητήμασι ὑποθέτει φιλοσοφικὸν καταρτισμὸν μάλιστα δὲ ψυχολογικὰς μελέτας καὶ παρατηρήσεις διαρκεῖς καὶ ἐπιμόνους, δοκιμὰς ἐν τῇ πράξει μακροχρονίους πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, πράγματα, τὰ ὁποῖα λείπουν ἢ πάντα ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων παιδαγωγικῶν, ἔχουσι δὲ πάντως οἱ Γερμανοὶ τῆς περιοπῆς τοῦ Schrader. Ἡ ἐν τῷ πνεύματι καὶ συμφῶνως τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐπιστήμης ἐργασία ὑποθέτει προπαρασκευὴν μεγάλην καὶ μελέτας πολλὰς εἰδικὰς, ἄς δὲν ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες. Καὶ τὸ ἔργον νομίζω εὐσυνειδήτων καὶ φιλοπατρίδων ἐπιστημόνων, μάλιστα καθηγητῶν ἐν

τῷ Πανεπιστημίῳ εἶναι, ὡς νῦν ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα, νὰ φροντίσωσι νὰ κατονοῶσιν αὐτοὶ καλῶς τὰς παρ' ἄλλων σοφωτέρων ἐξευρημένας γνώμας καὶ ταύτας πιστῶς καὶ σαφῶς νὰ διδάξωσι τῶν ἐθνῶν. Τοῦτο θεωροῦμεν ὑψιστον αὐτῶν καθήκον καὶ μεγίστην ὑπηρεσίαν, διότι οὕτω, ἀντὶ γνωμῶν ἰδίων πλημμελῶν ἴσως ἐν πολλοῖς, θὰ παρέχωσι γνώμας ξένας μὲν, ἀλλ' ἐπιστημονικὰς καὶ ὑγιεῖς, αἵτινες δύνανται σὺν τῷ χρόνῳ, τελειότερας καὶ βαθυτέρας τῆς ἐκπαιδεύσεως γενομένης, νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις ἀσφαλῆς καὶ ἰδίων ἐργασιῶν πρωτοτύπων. Ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι ἄς περιορισθῶσιν εἰς τὸ ἐπιμύχθον ἔργον τοῦ μύρμηκος, τῆς περισυλλογῆς δὴλον ὅτι πανταχόθεν ἐπαρκοῦς πνευματικῆς τροφῆς, τὸ ἔργον τῆς μελίσης ἐπιφυλάττει ὁ χρόνος εἰς τοὺς ἐπιγενομένους. Ἄς μὴ ἀπατῶμεν ἀλλήλους. Ἡμεῖς οὔτε μακρὰς μελέτας ποιούμεθα οὔτε ἐπιγεννήματα ἀξια λόγου δυνάμεθα νὰ ἐπιδείξωμεν. Ἡμεῖς εἶμεθα καὶ θὰ εἶμεθα ἴσως ἀκόμη ἐπὶ πολὺν χρόνον τρόφιμοι τῶν Εὐρωπαίων, μεγάλην δὲ τιμὴν θὰ εἶναι ἡμῖν, ἂν δείξωμεν ὅτι εἶμεθα ἀξιοὶ αὐτῶν τρόφιμοι. Ἡ πρωτοτυπία σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὑποθέτει βάθος καὶ πλάτος γνώσεων, οἷον ἡμεῖς, ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα, δὲν δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν καὶ ἀφομοιώσωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο ἀναντιρρήτως ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ κ. Πανταζίδου θὰ ἦτο τελειότερα, ἂν ἔλειπον ἐξ αὐτῆς αἱ ἴδιαι τοῦ συγγραφέως γνώμαι, περιοριζομένου τούτου νὰ ἐκθέσῃ ἡμῖν σαφῶς καὶ πιστῶς ὡς ἐν τοῖς τρισὶ κεφαλαίοις οὕτω καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τὰς γνώμας τοῦ Schrader. Ὡστε ἡμεῖς ἀντιφρονοῦντες πρὸς τοὺς «εἰδότες» τοῦ ὑπουργοῦ δὲν ζητοῦμεν μὲ ὄλην τὴν μεγαληγορίαν τοῦ προλόγου νὰ τιμωρηθῇ ὁ κ. Πανταζίδης διὰ τὴν πιστὴν μετάφρασιν μεγάλου μέρους τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Schrader, ἀλλὰ νὰ ἐκφρασθῇ αὐτῷ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν διδασκάλων ἐπὶ τούτῳ δι' ὅσα καλὰ θὰ ἀρυσθῶσι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μερῶν, ὅσα μετεφράσθησαν ἐκ τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ Schrader.

Ο ΙΩ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΚΑΙ Ο ΜΟΝΑΧΟΣ ΚΟΥΤΣΑΒΡΑΜΙΟΣ ΕΚ ΖΥΓΟΒΙΣΤΙΟΥ

Γνωστὸν εἶναι πῶς ὁ ἀοίδιμος καὶ ἐξοχος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολιτικὸς ἀνὴρ Ἰω. Καποδίστριας ἀναλαβὼν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος ἐν ἔτει 1828 ἐθεώρησεν ὡς πρῶτον αὐτοῦ μέλημα τὸν κα-

ταρτισμὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐν Ἑλβετίᾳ διατρίβων ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Πισταλότην ἐν Ἑβέρδῳ διδάσκοντα καὶ ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτοῦ ψυχῇ ἐγεννήθη ὁ πόθος νὰ ἰδρῶσιν καὶ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Ἑλλάδι καλὰ σχολεῖα παιδευτήρια τοῦ λαοῦ, τὰ ὁποῖα θὰ καθίστων αὐτὸν πράγματι ἐλεύθερον καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἀπέβαινον πηγὰς τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς προόδου τοῦ ἔθνους. Ἐν Ναυπλίῳ, τῇ πρωτεύουσῃ τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ἰδρῶθη πρότυπον σχολεῖον πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων, ἐνθα ἐδιδάσκοντο τελειότεραι μέθοδοι πρὸς διδασκαλίαν καὶ πρὸς ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν. Εἰς τὸ πρότυπον ἐκεῖνο προσήλθον πολλοὶ εὐφυεῖς νέοι νὰ προπαρασκευασθῶσι διὰ τὸ μέλλον ὑψηλὸν ἔργον τοῦ διδασκάλου. προσήλθε δὲ καὶ γέρον μοναχὸς χωλὸς ἐκ Ζυγοβιστίου, κωμοπόλεως παρὰ τὴν Δημητσάναν καὶ ἐμὸς συμπολίτης, ὁ Κουτσαβράμιος, μέχρι τοῦδε δημοδιδάσκαλος ἐκ τῶν πεφημισμένων μαλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διὰ τὰς μαθηματικὰς γνώσεις καὶ τὸν ζῆλον τοῦ πρὸς διδασκαλίαν. Ὁ Κουτσαβράμιος, ὡς ἤκουσεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μέθοδοι τῆς διδασκαλίας, πολὺ τελειότεραι τῆς ἰδικῆς του διδασκόμεναι ἐν τῷ προτύπῳ Ναυπλίου ἀπεφάσισε νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ κωλύσῃ αὐτὸν οὔτε ἡ ἀπώλεια τοῦ μισθοῦ του οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας του, διότι ἦτο ἐτῶν 65, οὔτε ἡ ἀναπηρία του, διότι χωλὸς ὦν τὸν ἕτερον πόδα ἐβάδιζε στηριζόμενος ἐπὶ δεκανικίων. Μίαν δὲ ἡμέραν, καθ' ἣν συνέπεσε νὰ διαβῆναι ἐξω τοῦ προτύπου ὁ Κυβερνήτης Ἰω. Καποδίστριας, μεταξύ τῶν ἄλλων μαθητῶν τῶν ἐξερχομένων ἐκ τοῦ σχολεῖου ἐκείνου εἶδε καὶ τὸν γέροντα Κουτσαβράμιον τὸν μοναχόν, τοσοῦτο δὲ συγκινητικῆ ἐφάνη εἰς τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχὴν ἡ σκηνὴ αὐτῆ καὶ τοσοῦτον θελκτικὴ ἀναπαρέστη αὐτῷ ἡ εἰκὼν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, ἧς τὰ τέκνα οἰοῦν ὁρμεμύτως ζητοῦσι τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνύψωσιν τὴν διὰ τῶν γραμμάτων, ὥστε ἔστη ἐκπληκτὸς πρὸ τοῦ θεάματος τούτου καὶ πλησιάζας τὸν γέροντα μοναχόν ἐδεξιώθη αὐτὸν καὶ ἐπήνεσε τὸν ζῆλον αὐτοῦ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ νὰ κοπιᾷ νὰ γίνῃ διδάσκαλος τῶν συμπολιτῶν του χρησιμώτερος. Μὴ ἀρκεσθεῖς δὲ εἰς τὴν προφορικὴν ταύτην τιμὴν, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπιστολὴν ἐπαινετικὴν τὴν ἐξῆς, ἣν εὐρόντες ἀναδημοσιεύομεν πρὸς γνῶσιν τῶν δημοδιδασκάλων.

Τῷ Κυρίῳ Ἀβραμίῳ ἐκ Ζυγοβιστίου.

Ἐν Ναυπλίῳ 17 Ἀπριλίου 1828.

Σὰς εἶδον ἐχθὲς ἀνάμεσα τῶν μαθητῶν τοῦ ἀλληλοδεδάκτικοῦ σχολεῖου καὶ βαθέως συνεκινήθη μαθὼν ὅτι ἀκολουθεῖτε ἀπὸ τινος καιροῦ τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν, ὅπως κατασταθῆτε οἷος νὰ συστήσῃτε καὶ διευθύνῃτε καὶ ὑμεῖς παρόμοιον σχολεῖον εἰς τὴν κώμην, ἧτις εὐτυχῆ νὰ

σὰς ἔχη ἓνα τῶν ἐφημερίων τῆς. Γενναῖα καὶ ὄντως φιλόπατρις ἡ διάθεσίς σας καὶ ἰκανὴ μὲν νὰ τιμῆσῃ πάντα πολίτην ὁμοιοτρόπως διακείμενον, πολλῶ δὲ μᾶλλον τιμῶσα ἄνδρα ἐκκλησιαστικόν, ὅστις τὴν ἡλικίαν προδεδικώς, ἠδύνατο νὰ κρίνῃ πλέον ἄκαιρον τὸ διδάσκεισθαι, ὅπως κατασταθῆ καὶ διδάσκαλος τῆς νεωτέρας γενεᾶς. Διὰ τοῦτο σας παρακαλῶ, ὅταν ἔλθῃ καιρὸς καὶ ἀναχωρήσῃτε ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἵνα κοπιᾶσθε πρὸς ἐμὲ καὶ θέλω πράξει πᾶν ὅ,τι δύναμαι, ἵνα σας καταστήσω εὐπορωτέρον τὴν κατόρθωσιν τοῦ ὠφελίμου σκοποῦ, ὃν προέθεσθε.

Ὁ γέρον Ἀβράμιος προσήλθεν εὐθὺς εἰς τὸν Καποδίστριαν ὅστις ἐξετάσας αὐτὸν λεπτομερῶς καὶ μαθὼν ὅτι ἐπένετο διώρισεν αὐτὸν ὑπότροπον παρκωρῆσας εἰς αὐτὸν 60 κατὰ μῆναδραχμὰς, ὅπερ τότε ἦτο πρὸς τὸ εὖνον τῶν πραγμάτων μέγας μισθὸς διὰ τὸν πτωχὸν μοναχόν. Τὸν μισθὸν τούτον ἐδέχθη ὁ Κουτσαβράμιος σκεπτόμενος ἐξ αὐτοῦ ἐλάχιστα νὰ δαπανᾷ πρὸς διατροφήν του, τὰ δὲ λοιπὰ χρήματα νὰ ἐξοικονομήσῃ, ἵνα κτισθῇ κτίριον σχολικὸν ἐν τῇ πατρίδι του. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὴν αὐτὴν νύκτα ἀπέθανεν ὁ γέρον ὑπὸ κεραυνοδόλου ἀποπληξίας. Τοῦτο μαθὼν ὁ Κυβερνήτης ἐλυπήθη σφόδρα καὶ ἀπετάθη εἰς τὴν κοινότητα Ζυγοβιστίου ζητῶν διὰ τῆς παραχωρηθείσης ὑποτροφίας νὰ ἐκπαιδευθῇ συγγενὸς τοῦ ἀποθανόντος, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ διάδοχος τοῦ Κουτσαβραμίου ἐκ τῆς ὑποτροφίας του σεβόμενος τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀποθανόντος διδασκάλου ἐξοικονομήσθε τὸ πλεῖστον μέρος τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα μετ' ἄλλων καταβληθέντων ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐχρησίμευσαν πρὸς κτίσιν τοῦ σχολεῖου, τοῦ κοσμοῦντος σήμερον τὸ Ζυγοβιστίον. Εἶθε ὁ θεὸς νὰ διδῇ ἄρχοντας τοιαύτην πατρικὴν καρδίαν ἔχοντας πρὸς τοὺς διδασκάλους, καὶ τοιαύτην προαίρεσιν ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν σχολεῖων, ὅσων εἶχεν ὁ ἀοίδιμος Καποδίστριας.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΥΠΟΥΡΓΟΝ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

«Πολλάκις, κ. Ὑπουργέ, καὶ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ καὶ ἐν ἐπιστημονικοῖς περιοικοῖς καὶ ἐν ἐπισήμοις ἐκθέσει πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον κατηγγέλθη ἐνώπιον τοῦ Πανελληνίου, ὁ κ. Χαρίσιος Παπαμάρκος, διευθυντῆς τοῦ τμήματος τῆς Δημοτ. ἐκπαιδεύσεως, ὡς ἄνθρωπος ἐκ συστήματος πολέμιος τῆς πατρίδος ἡμῶν, ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ προδιαγεγραμμένου σχεδίου χωρῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς καταπτώσεως τοῦ φρονήματος . . . τοῦ ἔθνικοῦ.

Δὲν ἐχρειάζετο καὶ πολὺς νοῦς, ἵνα καταλάβῃ, ὅτι τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα μόνον ἐν τῇ βίβῃ πολεμοῦνται τελεσφόρως, ἐγκαταλειπομένων τούτων ἄνευ ποτισμοῦ, ἄνευ καλλιέργειας, καὶ διὰ

τοῦτο τὸ μᾶλλον εὐκλωτον μέρος, τὰς τρυφεράς καὶ ἀθώας ψυχὰς τῶν παιδῶν ἐξελέξατο πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καταχθονίων σχεδίων του.

Ἐσκέφθη ὅτι τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἐξαρτᾶται κατὰ γενικὸν κανόνα ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἀγωγῆς, ἣν ἤθελον λάβει οἱ νέοι, οἱ μέλλοντες μίαν ἡμέραν ν' ἀπορτίψωσι τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν αὐτῆς. Ἀποῦ λοιπὸν τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν, ἀνάγκη, εἶπε, νὰ δώσωμεν εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ λαοῦ βιβλία πρὸς ἀνάγνωσιν, οὐδαμοῦ ἀναφέροντα τὴν λέξιν «πατρίς». Ἄς ἀναγινώσκουν μὲσα, **φείδιαι, λύκοις, ἀλώπεκας, γεράκιας, χροσοκανθάρους, μωροὺς ξενοδόχους, κλέπτας, καπνοδοχοκαθαριστάς**, καὶ τὰ παρόμοια, καὶ ἄς ἐντριφήσωσιν εἰς αὐτὰ καὶ ὅταν τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἐθισθῇ εἰς τὰς μωρίας, καὶ εἰς τὴν ὕλην, ἀποναρκοῦται πλέον, καὶ δὲν ζηλεύει τὰς ἰδέας.

Ἐπόμενος δὲ τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ συνέγραψε βιβλία τέσσαρα, ἐξ ὧν δύο κυκλοφοροῦσι δυστυχῶς ἀκόμη εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τοῦ κράτους. Εἶνε δὲ ταῦτα **Ἑλληνικὸν ἀναγνωσματάριον** διὰ τὴν Β' τάξιν καὶ ἕτερον τοιοῦτον διὰ τὴν Γ' τῶν δημοτικῶν σχολεῖων, οὐδαμοῦ περιέχοντα τὴν λέξιν «πατρίς», ἀλλὰ καὶ ἂν που ὑπῆρχεν αὕτη, ἀναγκαζόμενός ποτε νὰ περιλάβῃ ἐν τῷ βιβλίῳ του ποίημα πατριωτικόν, ἀπέκοπτεν ἐπιμελῶς, τὴν ἀπαρέσκουσαν εἰς αὐτὸν φιλοπάτριδα στροφήν, ὁ ἀρνησιπατρὶς οὗτος **Μισογαρέτης**.

Ἄρα τῇ ἀναγνώσει τῶν γραμμῶν τούτων, κ. Ὑπουργέ, ζητήσατε τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαμάρκου γεγραμμένον Ἑλληνικὸν Ἀναγνωσματάριον (τάξις Γ') καὶ ἀνοίξατε εἰς τὴν σελ. 96 καὶ ἀνάγνωτε τὸ **ναυτόπουλο** τοῦ πατριώτου ποιητοῦ Ἠλ. Τανταλίδου. Ματαίως, ὦ ἐμπνευσμένη ψυχῇ, θὰ ζητήσῃ ν' ἀνεύρῃ τὴν στροφήν ἐκείνην, δι' ἣν καὶ μόνον ἐμειδιάσατε περαινῶν τὸ ποίημα τοῦ ὁ ποιητῆς ἰδοῦ αὐτῆ

**«Ποῦ ἐλπίζεις παλληκάρι
νὰ τὸ δρῆ καμμερὰ φορὰ,
νὰ τὸ εἰποῦν μικρὸ Κανάρη
μέσ' ἴς τ' ἀθήνατα Ἑραρά.»**

Ναί! τὴν ἀπέκοπεν ὁ ἀλιτήριος οὗτος, διότι ἐβλεπε πόσον ἐνθεος εἶνε ἡ εὐχὴ αὕτη τῆς ἐλληνίδος μητρός, εὐχομένης νὰ ἴδῃ μίαν ἡμέραν τὸν υἱὸν τῆς ἐν μέσῳ ἐχθρικῶν στόλων ἀνά χεῖρας ἔχοντα τὸν δαυλὸν τοῦ Κανάρη.

Ἄλλὰ τίνες εἶσθε σεῖς, ὦ βέβηλοι, οἱ τολμῶντες εἰς τὰ ὄνειρά μας, εἰς τοὺς πόθους μας νὰ θέτῃτε χεῖρα ἱερόσυλον; Τίνες εἶσθε σεῖς, ὦ προδόται τῶν τιμαλφεστέρων μας ἀγαθῶν, οἱ περιφρονοῦντες ἐκείνους, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἐκλιναν τὸ γόνυ οἱ ἐχθρικοὶ κολοσσοί;

Τίνες εἴσθε σεῖς, ὦ ἀγύρται, ὦ κακοῦργοι, ὦ ἀγνώμονες, οἱ τοσοῦτον πλουσίως τρεφόμενοι παρὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν, καὶ ἧς τὰ θεμέλια τοσοῦτον ἀναιδῶς καὶ θρασέως ὑπονομεύετε ;

Καὶ εὐρέθησαν κυβερνηταὶ τῆς πατρίδος, εἰδόντες ὄπλα πρὸς φύλαξιν τῆς τιμῆς τῆς εἰς ἀνθρώπους τοσοῦτον δολοφονικῶς στρέφοντας κατ' αὐτῆς ταῦτα ;

Ἄλλ' ὄχι ! ἡ καταγγελία εἶνε ὠρισμένη, σαφής. Καταγγέλλομεν τὸν Χαρίσιον Παπαμάρκον ὡς ἔμμεσον προδότην τῆς πατρίδος, φοβερώτερον καὶ καταχθονιώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐφιάλτου ἄτε ἐκείνου μὲν δολοφονήσαντος 300 Σπαρτιάτας, τούτου δὲ δολοφονούντος καὶ παρὸν καὶ μέλλον ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων.

Καὶ ἡ καταγγελία ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ Πανελληνίου διασάλπιζεται, κυρίως ὁμῶς ἐνώπιον ἐκείνου, ὅστις τὴν τύχην τοῦ προδότη εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ κρατεῖ καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου τὸν γενναῖον μαχητὴν ὑποκρίνεται.

Καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ ποιητικὴ, ἡ γενναία ψυχὴ τοῦ κ. Βλάχου θέλει ἀντιπαρῆλθαι τοιαύτην καταγγελίαν ἀφίμων ἀτιμώρητον τὸν ἀναιδῆ ὑβριστὴν τῆς πατρίδος, τὸν ἐλειονολογούντα τὸν Κανάρην, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εἰσηγήσεν ὁ κερκυρὸς καὶ ἐθραύσθη ἡ τρικυμία ;

Ὅχι ! ὄχι ! ποτέ ! Ψυχὴ δροσιζομένη εἰς τὰ νάματα τῆς Κασταλλίας καὶ ἀνερχομένη τὰς κορυφὰς τοῦ δυσβάτου Ἐλικῶνος, ψυχὴ, οὐχὶ ἀπαξ ἀναπτερωθεῖσα καὶ ὑμνήσασα τοὺς ἡμιθέους τῆς ἱρᾶς μας ἐπαναστάσεως ἤρωας, ψυχὴ λέγομεν τοιαύτη δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀφήσῃ ἄνευ ἐκδικήσεως τὴν ἱεράν μας πατρίδα ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἀπασα ἡ ἀνθρωπότης κλίνουσα τὸ γόνυ προσφέρει θυμίαμα εὐγνωμοσύνης.

Δὲν θέλω νὰ εἶπω περισσότερα, σιγῶ· διότι ὑπὸ ἱεροῦ κατὰ τοῦ ὑβριστοῦ πάθους κατεχόμενος, φοβῶμαι μὴ τυχὸν καὶ θεωρηθῶ ὑπὸ τινος ὡς ἔχων προσωπικὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν.

Ὅρκίζομαι εἰς τὴν θείαν μνήμην τῶν ὑπὸ τοῦ νέου τούτου Μαργαρίτου καθυβριζομένων γιγάντων τοῦ 21, ἐπικαλούμενος τὴν ἀράν αὐτῶν, ἐὰν ὑπὸ ἰδιοτελείας κινούμενος ἀποστέλλω τὰς γραμμάς ταύτας πρὸς δημοσίευσιν καὶ γνῶσιν ἐκείνων, εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἀνετίθη τὸ πηδάλιον τοῦ κλυδωνιζομένου τῆς πολιτείας σκάφους.

Οἱ ἀρμόδιοι ἄς σκεφθῶσι καλῶς, ὅτι ἐπιτελοῦσι καθήκον ἱερόν ἀπομακρύνοντες τῆς ὑπηρεσίας τοιοῦτον ἀνθρωπον, ἀγύρτην, ὑποκριτὴν, ὑπονομεύοντα τοσοῦτον ἀσυστόλως, πᾶν ὅ,τι φιλοῦμεν ὡς ἅγιον, πᾶν ὅ,τι ἐξαγιαξίει καὶ θερμαίνει τὸ παρὸν, ἀναπτεροῖ δὲ τὸ μέλλον. Ὁ δημοδιδάσκαλος

P. I.

— Σημ. Σ. Ἐκπ. Τὴν ἀνωτέρω πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀπευθυνομένην ἐπιστολὴν τοῦ διδασκάλου

δημοσιεύομεν καὶ χάριν τοῦ Ὑπουργοῦ ἵνα γνωρίσῃ ἔτι κάλλιον τὸν συγγραφεὰ τῶν ἀναγνωσματορίων, ἀλλὰ καὶ ἵνα οἰκτείρωμεν τὴν θέσιν τῶν δημοδιδασκάλων, οἵτινες εἶναι ἠναγκασμένοι παρὰ τὴν συνείδησίν των, παρὰ τοὺς πόθους των, παρὰ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον των νὰ δίδωσι πρὸς τοὺς παῖδας πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλία, περὶ ὧν ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τῶν κριτῶν λέγει τὰ ἐξῆς ὅτι «*Διθάσκειν περισσότερας κακίας καὶ πονηρίας ἢ ἀρετᾶς, περιεχουσι οὐ μόνον σχέσεις καὶ πράξεις καὶ σκέψεις ποταπάς, δι' ὧν κακῶν παραδειγματίζονται καὶ διαφθείρονται μᾶλλον ἢ παιδεύονται αἱ ψυχαὶ τῶν παιδῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κακίαν καὶ πονηρίαν παραστῶσι θριαμβεύουσιν. Τὸ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη, ὁ δόλος, ἡ σκληρότης, ἡ ἐπιχειρηκακία, ἡ κακολογία, ἡ πονηρία πρωτοστατοῦσι ἐν αὐτοῖς καὶ παραδειγματίζουσιν ὀλεθρίως τοὺς νεαροὺς παῖδας. Οὐδαμοῦ δ' ἐν αὐτοῖς ἠθικὸν ὕψος, πολὺ δὲ ὀλιώτερον κάλλος καὶ πνεῦμα Χριστιανικόν, ὅπερ ἔπρεπεν ἐν τούτοις νὰ διαπνέῃ τὰ ἀναγνωστικά βιβλία τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ἡ ἱερά γραφή, τὸ Εὐαγγέλιον ὡς καὶ ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία γέμει λαμπροτάτων παραδειγμάτων ἀρετῆς ἀνθρώπων. Ὁ συγγραφεὺς ὁμως τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἀναγνωσματορίου ἀφήκε τοὺς στίλβοντας τούτους ἀδόμαντας Οἱ δύο φωτοβόλοι ἀστέρες, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ φωτίζωσι τὴν ὁδὸν ὑγιούς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ θρησκεία καὶ ἡ πατρις διὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦ κρινομένου ἀναγνωσματορίου—καὶ τὸ λέγομεν μετὰ ἐνδομύχου ἡμῶν λύπης— εἶναι ἐσθεσμένοι. Ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, ὅπερ εἶνε καὶ ἡ βᾶσις τῆς γνησίας δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ κρητὶς τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου. Οὐδ' αὐτὴ κἄν ἡ γλυκεῖα λέξις πατρίς ἀπαρτᾶ δυστυχῶς ἐν τῷ ἀναγνωσματορίῳ τούτῳ διὸ καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐννοήσῃ τις ἐκ μόνου τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, ἐὰν ἐγράφη δι' Ἑλληνόπαιδας. Πάντα τὰνωτέρω ἀμαρτήματα καθιστῶσι τὸ βιβλίον ἀνάξιον εἰσαγωγῆς εἰς τὸ δημοτικὸν ἡμῶν σχολεῖον». 1)*

Τοιαύτην γνώμην ἐξήνεγκεν ἡ ἐπίσημος ἐπιτροπεία περὶ τοῦ ἀναγνωσματορίου τοῦ κ. Χ. Παπαμάρκου. Τί δὲ κατόπιν τοιαύτης φοβερᾶς καταδίκης, ἧτις οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἠκούσθη περὶ βιβλίου ἐν ἐπίσημῳ ἔχθεσι, τὸ καθήκον ὑπαγορεύει εἰς τοὺς διδασκάλους νὰ πράξωσι. τοῦτο δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἡμεῖς νὰ δηλώσωμεν, Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἔθνος, πρὸς τὰ τέκνα τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἃ ὀφείλομεν ὅσον δυνάμεθα καλλίτερον νὰ παιδεύσωμεν, εἶναι μέγιστον καθήκον καὶ πρὸ τοῦ καθήκοντος τούτου πρέπει πᾶν ἄλλο δευτερεῖον καθήκον νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐγὼ, ἐὰν ἤμην διδασκαλός, θὰ προετίμων ἑκατοντάκις νὰ πολυθῶ ἢ νὰ καταδικασθῶ νὰ διδάσκω τοὺς παῖδας τῶν συμπολιτῶν μου βιβλία καταδικασθέντα νὰ ριφθῶσιν ὡς ἐξαμβλώματα εἰς τοὺς Ἀποθέτας.

1) Ἐκθέσεις τῶν κριτῶν τῶν διδασκτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔτους 1894 σελ. 16 καὶ 20. Πρβλ. καὶ α' Ἐκπαιδεύειν» ἔτους Γ' σελ. 80, 100 καὶ 102.